

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת האזינו ויום כיפור תשפ"ד

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת.

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

פרשת האזינו

הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא (לב, ד)

לפעמים מסובב את האדם מאורעות שונות ואינו מבין למה ומדוע זה קורה לו. בא הכתוב וצווח אין עול! בסיפור הבא (מובא בספר "מרפא לנפש") מומחש רעיון זה: על בימת בית הכנסת בפריס עמד רבינו יחיאל מבעלי ה'תוספות', עטוף בטלית, אוחז בשופר.

המתפללים המתיניו ברטט לאמירת הברכות ולתחילת התקיעות, אלא שהפעם החליט הרב לשנות מהסדר הרגיל.

לפתע הפנה את ראשו והזמין בתנועת יד קלה את אחד האנשים לגשת אליו. חיש מהר פילס לו האיש דרך בין המתפללים, והתיצב לצדו של רבי יחיאל. זה היה נפתלי עזריה, צורף זהב ידוע בקהילה.

"על אף גודל השעה, ואולי דוקא בשל כך", פתח רבי יחיאל "מצאתי לנכון לשתף את כולכם בסיפור בעל לקח חשוב שתחלתו לפני שנה וסופו אמש. לפי סיכום מוקדם עם אחד מגבורי המעשה, ידידנו ר' נפתלי, אזמין אותן כעת לספר לכם את השתלשלות הדברים."

הכל הביטו משתאים ברב ובצורך, סקרנים לשמוע את הספור. נפתלי היה נרגש. הוא בלע את רוקו, השתעל שעול נבוך והחל בסיפורו:

ודאי מכירים אתם את שכני הטוב, עמיתי למלאכת הצורפות, יעקב אבודרהם. ובכן, ימים אחדים לפני ראש השנה שעבר שבנו שנינו מהעבודה, והאזנו לשיעור תורה. בשיעור למדנו את דברי הגמרא, כי "מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה".

הדברים עוררו בנו התעניינות מיוחדת. בשיחה בינינו עלתה ההצעה להתענות תענית מיוחדת ולבקש מהקדוש ברוך הוא כי יגלה לנו כמה תהיה פרנסתנו בשנה הבאה.

כך עשינו, יומיים לפני ראש השנה צמנו וצפינו לאות כלשהו משמים. כלילה האחרון של השנה ארע הדבר, כל אחד ואחד מאיתנו חלם כמה כסף ירויח בשנה הקרובה. כשנפגשנו בבוקר ספרנו איש לרעהו בהשתאות את חלומותינו. חברי יעקב חלם כי בשנה הבאה ירויח מאתים זהובים. ואילו בחלומי שלי ראיתי כי ארויח רק מאה וחמשים זהובים.

החלטנו לפנות אל מורינו ורבינו ולספר לו על התענית ועל החלום. "אם לעצתי תשמעו", אמר, "כתבו במשך השנה הבאה כל הכנסה קטנה כגדולה, שתבוא לכם". כמוכן שקבלנו את עצתו ונהגנו על פיה.

יום אחד נתגלע בינינו ויכוח חריף סביב סחורה שרכשנו בשותפות ומכרנוה ברוח נאה. כשבאנו לחלוק ברווח טען יעקב חברי, כי השותפות בעסקה היתה על דעת כן שנחלוק ברווחים שווה בשווה. לעומתו טענתי אני, כי מכיון שהשקעתי ברכישה שני שלישים ואלף הוא השקיע רק שלישי, יש לחלוק את הרווחים גם כן על פי אותי יחס.

פנינו לרב שיפסק דין תורה. "בידי מי נמצא עתה הרוח מהמכירה?" שאל, הכסף היה בידי יעקב. "האם יש לכם עדים או שטר על העסקה שעשיתם?", הוסיף הרב לחקור. לא היו עדים ולא היה שטר. "אם כן יעקב הוא ה'מוחזק' ועל נפתלי להביא ראיה לדבריו, באין לנפתלי כל ראיה, ישבע יעקב כי דבריו אמת הם ויזכה במחצית הרוח".

אבל יעקב מאן להישבע. "דברי אמת לאמיתם, אך להישבע אני מוכן. ועל כן אוותר על הרווח המגיע לי", אמר. נטל אפוא יעקב לעצמו שלישי מהרווח ומסר לי את שני השלישים הנותרים. הפער ביני לבינו עמד על עשרה זהובים. המשכנו כמנהגנו לרשום את כל רוחינו. לפני כמה ימים, בהתקרב ראש השנה, הוצאנו את רשימותינו וסיכמנו את כל ההכנסות. התברר כי יעקב הרויח במהלך השנה, מאה שמונים ותשעה זהובים - אחד עשר זהובים פחות מבחלומו. ואילו אני הרוחתי מאה ששים ואחד זהובים, אחד עשר זהובים יותר מבחלומי.

באנו לפני רבינו וספרנו לו כמה הרוחנו. הוא לא חשב רבות וקבע מיד "ובכן, מסתבר כי בויכוח ההוא על העסקה, חברך הוא שצדק והיה עליכם לחלוק ברווחים שווה בשווה".

"מדוע אפוא הפער הוא של אחד עשר זהובים בשעה שהוויכוח בינינו היה על עשרה זהובים בלבד? ניסיתי לעמוד על שלי. תשובת רבינו היתה מוכנה בפיו. "זהוב אחד הוצאתי בשכר הסופר שכתב את כתב התביעה והשליח שקבע לכם זמן לדין", אמר.

ואולם אני לא עמדתי בפתוי, ולא הצלחתי להשלים עם הפסד פתאומי של אחד עשר זהובים, סכום גדול ונכבד. "אינני משגיח בדברי חלומות", הפטרתי, וכדי להשקיט את מצפוני הוספתי "על פי דין התורה שפסק רבינו כפי שפסק ואני זכיתי בצדק וביושר בשני שלישים מהרווחים".

פנינו אל חנויותינו כדי להשלים כמה התחייבויות לחג. פתאום הבחנתי כי חנותו של יעקב הומה קונים ואילו לחנותי לא נכנס איש.

עד הצהריים הרויח יעקב אחד עשר זהובים. סגר את החנות והלך לביתו. סר וזועף פניתי גם אני לביתי. בעוברי בשוק פגעתי בדוכנו של מוכר זכוכית נכרי והפלתי את סחורתו ארצה.

הכלים נשברו והמוכר הפליא בי את מכותיו, עד מהרה נגררתי לבית המשפט. השופט הריץ לשוק שמאי שהעריך את הנוק שעוללתי ב... אחד עשר זהובים. הגעתי אפוא לביתי חבול ומושלף וחסר אחד עשר זהובים.

אז ידעתי כי צדק רבינו וכי גדול אלקינו. עוד אמש נגשתי לבית ידידי יעקב אבודרהם ובקשתי את מחילתו. אחר כך פניתי אל רבנו ושייתפתי בסוף הסיפור.

נרגש ירד נפתלי עזריה מהבימה, ורבי יחיאל פתח בסדר התקיעות.

כי שם השם אקרא הבו גודל לאלקינו

בהמשך השירה אמר לנו משה 'כי שם השם אקרא הבו גודל לאלקינו' ודרז"ל שביקש מהם שיאמרו על כל ברכה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. וכן פרש"י מכאן אמרו שעונים ברוך שם אחר כל ברכה שבמקדש. והוא פלא שהוא אמר הברכה והם אמרו ברוך שם, מדוע לא אמר משה 'ברוך שם', האם מדין שאין המברך עונה על ברכתו, הרי זה לא אמן אלא ברוך שם,

ואי' במג"א סי' תרי"ט שביזה"כ אומרים ברוך שם בקול רם, כי משה רבינו 'גנב' ברוך שם מהמלאכים, [וכן אי' בפיוט יזה"כ לאחר הוידוי, שברוך שם הוא שירת המלאכים] וכיון שזו גניבה, לכן אומרים אותה בחשאי כל ימות השנה, אך ביה"כ שכולנו מלאכים מותר לנו לומר בקול רם, שהמלאך יבין שמותר לנו לומר ברוך שם כי גם אנו מלאכים ביה"כ.

ופי' החת"ס בדרך הלצה, כיון שמשה רבינו הוא הגנב בעצמו, הרי הוא אסור לו להשתמש עם הגניבה, בוצע ברוך, לכן הוא אינו אומר ברוך שם, אך בני ישראל הוא כבר שינוי רשות, אנו לא גנבנו, משה גנב והעבירה לנו, ולכן אנו אומרים ברוך שם והוא לא. ואע"פ שאמרו בגמ' פרק מרובה ששינוי רשות מזהניא רק לאחר יאוש, והאם נתייאשו המלאכים מברוך שם, והרי מבואר בסי' תרנ"ט מג"א סק"ב, אלא שדבר שיוורד מלמעלה, אינו חוזר לשם, כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב, וכן אמרו בגמ' דאין מחזירים דבר למעלה, ולכן אין זוה אסור גניבה, שאם אחד גונב דבר שהדבר שוב לא יחזור לשם, בוודאי שינוי רשות קודם. וכיון שגנב מהם משה את הברוך שם, שוב אין להם את השירה הזאת לעולם. הרי זו גניבה אמיתית ונצחית. המלאכים מחפשים מיהו הגנב, ואין יודעים כי אנו אומרים זאת בחשאי. ולכן לא אמר משה 'ברוך שם' בתורה, שהוא היה הגנב בעצמו...

עכ"פ כיון שהמלאכים התייאשו שהם מרגישים שזה ירד כבר למטה ושוב לא יחזור למעלה, לכן אנו כן יכולים לומר 'ברוך שם' ברווח, שזה כבר לאחר יאוש ושינוי רשות.

וזה שאמר משה 'יערוף כמטר לקחי', הגניבה שמסרתי לכם לומר ברוך שם, הוא לאחר יאוש, שהוא כמו מטר שאינו חוזר למעלה, לכן כי שם ה' אקרא הבו גודל, ותאמרו ברווח ברוך שם, כי כבר היה יאוש ושינוי רשות. אך אני איני יכול לומר כך.

(הגרמ"י רייזמן - י"ב תשרי תשע"ז)

כי דור תהפוכות המה בניים לא אמון במ (לב, כ)

הכוונה אפשר לומר על דרך המוסר כי דרך האנשים להמנע מן הצדקה באמרו שאין להם ליתן, אבל באמת הוא בהיפך, מפני שאינם נותנים - אין להם ליתן, כי הצדקה היא המפתח לשפע, ובאם זורק את המפתח במה יפתח האוצר?

זה "כי דור תהפכות המה" הם מהפכים הסדר, ומונעים עצמם מן הצדקה, מפני שאין להם, והיה טוב יותר ליתן ואז היה השי"ת משפיע להם ככל כפלים, אבל המה "לא אמון בם" איו בהם אמונה להאמין שבזכות הצדקה יעזרום ד' ויפתח להם אוצרו הטוב (חתן סופר)

ה לה' תגמלו זאת (לב, ו)

כתב הערוגות הבושם בפסוק ה' - לה' תגמלו לזאת! ומובא באבן עזרא בשם ספר מאזנים לרבי שמואל הנגיד דאות ה' נתברר שהיא אות לבדה, וכן אומר הבעל קורא ה-לה' תגמלו זאת, ואין כדבר הזה בכל התורה כולה. [בגד- בא גד, שם האות א' נעלם, אך כאן יש תיבה שלימה של ה] והוא חידוש פלא. וביאר הערוגות הבושם ע"פ דברי התרגום 'עם נבל ולא חכם, עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו' ואמרו חז"ל בגמ' מנחות דעוה"ז נברא באות ה' ובעוה"ב באות י', כי עוה"ז הוא כמו אכסדרה מי שרוצה לצאת מדרך הישר יכול לצאת, ומאי טעמא תלוי רגל הה' שאם הוא רוצה לשוב בתשובה יכול לעלות מהחלון העליון, ואינו יכול להכנס מלמטה ממקום שנפל, כי לא אסתיעא מילתא, רק צריך פתח מיוחד לבעלי תשובה. הרי שצורת אות ה' מורה על תשובה, ואי' בספר אור לשמים שהיצר הרע רוצה להראות לנו שאות ה' הוא ח', כאלו אין מקום לחזור פנימה. וזהו החילוק בין חמץ למצה, היצר טוב מראה ה' ויצר הרע מראה ח'.

והעולם אומרים במחזור 'תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה', וכתבו במחזור בטעות 'צום קול ממון', ושכחו לכתוב תורה. הרי בבעלזא אמרו שהתשובה הכי גדולה הוא אביי ורבא, ובעל המחזור מזכיר רק צום קול ממון, וזהו טעות שיש במחזורים. וגדולי ישראל שכתבו את המחזור אומרים שמקור הדברים, כי צום קול ממון שוה בגימטריא, ושלשתם ביחד בגימ' זא"ת. כמ"ש בספר חוות יאיר.

אך בסידור האריז"ל לאחר תפילת שחרית כתוב בפירוש 'בעל תשובה שהיה רגיל לקרוא דף אחד יקרא שנים וריבוי התורה הוא עיקר התשובה' הרי מפורש יוצא מפי האריז"ל שעיקר התשובה הוא לימוד התורה.

זה שצועק משה רבינו 'הלה' תגמלו זאת', מה אתם רוצים להביא להקב"ה בתשובתכם? זאת בגימ' צום קול ממון, ב"ה שיש לכם באמת רשות מהמג"א למעט בעסק התורה ולומר תהלים ולעסוק בתשובה, וכמ"ש הגרי"ז מבריסק שאמר כל התהלים בעשרת ימי תשובה, והנה עכשיו היה לנו מ' ימים שעסקנו בזא"ת, צום קול ממון, עכשיו צועק משה רבינו 'הלה', הרי עיקר התשובה הוא ריבוי התורה, תחזור בפרשת האזינו לאביי ורבא, עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו, נכון שיש לך עם נבל, יש לך מה לתקן, אך תחזור לעסוק התורה שזהו עיקר התשובה.

והגאון רבי מרדכי יפה בעל ה"לבושים" כמו שסיפר לי חמי זקני מהר"ר אברהם וורטר ז"ל שאשתו היתה נכדת נכדו של הגאון מהר"ר מרדכי יפה זלה"ה. וכך המעשה: הגאון ר' מרדכי יפה נסע למדינת אטליא לווניציא, כדי ללמוד חכמת עיבור החודש אצל החכם אבוהב הספרדי, ולמד אצלו בערך ארבעה חודשים. והיה מקץ ימים ויקר מקרה, תינוק אחד, בנו של החכם אבוהב, בן ה' שנים, בירך על פרי ברכת בורא פרי העץ בקול רם, וכל בני הבית ענו אמון, פרט לר' מרדכי יפה שלא ענה אמון, שלא במתכוון. החכם אבוהב כעס עליו מאד, גער בו בניזיפה גדולה ונידה אותו, הגאון ר' מרדכי יפה המתין ל' יום כפי הדין של ינדוי מרב לתלמיד, אח"כ בא אליו ופייסו, וישאלהו מה פשעו ומה חטאתו ומה חרי האף הגדול הזה? השיב לו החכם: ידוע תדע, שאהבה גדולה אהבתך, אהבה שאינה תלויה בדבר, אבל תדע, שהיית חייב מיתה לשמים בשעה שלא ענית אמון על ברכתו של הילד, והנידוי היה לך לכפרה על הפגם הגדול שנגרם, ומחילת העוון יהיה לך בתנאי שבכל מקום ובכל קהילה שתדרוך כף רגלך תפרסם את גודל החטא והפגם של מי שאינו עונה אמון, וגם תפרסם את המעשה הנורא שאספר לך:

במדינת ספרד היו קהילות קדושות לפני גזירת תנ"ו, והיתה שם עיר גדולה לאלקים, עיר ואם בישראל. ובאותה עיר היה מלך שרצה לגרש את היהודים מעירו כמה פעמים, ובכל פעם האב בית דין שהיה חסיד ועניו גדול שנשא חן בעיני המלך, היה מבטל הגזירה.

והיה היום, כעס המלך על היהודים וציוה לגרשם מארצו. חשובי הקהילה באו לבית הרב ובקשוהו שילך איתם אל המלך לבקש ממנו שיבטל את הגזירה. הרב רצה להתפלל תפילת מנחה לפני לכתם למלך, שהרי ראשית חכמה יראת ה'. אולם שליחי הקהילה הפצירו בו ואמרו: זוהי מצוה רבה של הצלת כלל ישראל, ועתה עת רצון לפני המלך. הרב נאות להם והלך עמהם.

והיה כראות המלך את הרב נשא חן בעיניו, וירץ לקראתו וחבקוהו וינשקוהו. הרב החל לדבר עם המלך בענינים שונים, בתוך דבריו בא כומר ממדינות המלך, ויפול לפני המלך ובירך אותו ברכה ארוכה וחשובה בלשון שהרב לא הבין. כראות הרב שהכומר מאריך בברכתו ובינתים עובר זמן תפילת מנחה, הלך לפניה והתפלל. בסברו שיסיים תפילתו קודם שיסיים הכומר ברכתו, אולם באמצע תפילתו קם הכומר מעל הארץ וציוה לכל העומדים שיענו אמון על ברכתו כדי שתתקיים הברכה, וענו כולם אמון לבד מהרב שלא רצה להפסיק בתפילתו, לאחר מכן שאל הכומר אם כולם ענו אמון והשיבו כן. חזר ושאל האם גם הרב ענה אמון על ברכתו ואמרו לא. והיה כשמוע הכומר כן, תלש שערות ראשו וצעק צעקה גדולה ומרה, ואמר בגללו לא תתקיים הברכה למלך. כשמוע המלך את דברי הכומר ויקצוף מאד על החסיד וחמתו בערה בו. ויהפוך להיות אכזרי כלפי הרב וציוה את עבדיו להורגו ולנתחו לנתחים... ויעשו כן עבדיו, המיתוהו ביסורים קשים וינתחוהו וישימו את הנתחים בתוך שק וישאום לביתו, ואחר כן גירש המלך את כל היהודים מארצו.

חבירו של הרב היה בצער גדול ולא ידע את נפשו, כל ימיו רצה לדעת על מה היה חרי האף הגדול הזה, ומדוע נהרג בשעה שהיה שליח מצוה להציל את כלל ישראל מגזירה רעה. והיה מתענה, בוכה ומתפלל שיודיעו לו מן השמים על איזה חטא נהרג החסיד במיתה משונה כזו. ויתבודד בחדר מיוחד ומצטער על הריגת חבירו החסיד. עד שפעם בא אליו החסיד הקדוש כשהוא מתבודד בחדרו, ויחד חרדה גדולה לקראתו, ויאמר לו, אל תירא, דע לך, מימי לא עשיתי שום עבירה, אלא הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, פעם אחת בירך בני הקטן ברכה על הפת, ולא עניתי אמון אחריו. האריך הקב"ה אפו עד המעשה הזה, כשעמדתי לפני מלך בשר ודם ולא עניתי על ברכתו, וחרה למלך מאד באותה שעה נתעוררה עלך בשר ודם ולא עניתי אמון על הברכה למלך מלכי המלכים, ודנו אותי על כך. לכת אתה חבירי תספר את המעשה הזה לבנך ולבן בנך ולכל באי עולם ותהיירם על עניתי "אמון", ופרח לו.

אמר לו החכם אבוהב לרבי מרדכי יפה שיפרסם מעשה זה, ויקראו אותו פעם בחודש להודיע לכל מהו העונש למי שאינו עונה אמון על ברכת תינוק, וכל שכן בביהכ"נ כששליח הציבור מתפלל תפילת שמונה עשרה ואומר קדיש.

(אוצרות התורה)

הכוונה אפשר לומר על דרך המוסר כי דרך האנשים להמנע מן הצדקה באמרו שאין להם ליתן, אבל באמת הוא בהיפך, מפני שאינם נותנים - אין להם ליתן, כי הצדקה היא המפתח לשפע, ובאם זורק את המפתח במה יפתח האוצר?

זה "כי דור תהפכות המה" הם מהפכים הסדר, ומונעים עצמם מן הצדקה, מפני שאין להם, והיה טוב יותר ליתן ואז היה השי"ת משפיע להם ככל כפלים, אבל המה "לא אמון בם" איו בהם אמונה להאמין שבזכות הצדקה יעזרום ד' ויפתח להם אוצרו הטוב (חתן סופר)

ה לה' תגמלו זאת (לב, ו)

כתב הערוגות הבושם בפסוק ה' - לה' תגמלו לזאת! ומובא באבן עזרא בשם ספר מאזנים לרבי שמואל הנגיד דאות ה' נתברר שהיא אות לבדה, וכן אומר הבעל קורא ה-לה' תגמלו זאת, ואין כדבר הזה בכל התורה כולה. [בגד- בא גד, שם האות א' נעלם, אך כאן יש תיבה שלימה של ה] והוא חידוש פלא. וביאר הערוגות הבושם ע"פ דברי התרגום 'עם נבל ולא חכם, עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו' ואמרו חז"ל בגמ' מנחות דעוה"ז נברא באות ה' ובעוה"ב באות י', כי עוה"ז הוא כמו אכסדרה מי שרוצה לצאת מדרך הישר יכול לצאת, ומאי טעמא תלוי רגל הה' שאם הוא רוצה לשוב בתשובה יכול לעלות מהחלון העליון, ואינו יכול להכנס מלמטה ממקום שנפל, כי לא אסתיעא מילתא, רק צריך פתח מיוחד לבעלי תשובה. הרי שצורת אות ה' מורה על תשובה, ואי' בספר אור לשמים שהיצר הרע רוצה להראות לנו שאות ה' הוא ח', כאלו אין מקום לחזור פנימה. וזהו החילוק בין חמץ למצה, היצר טוב מראה ה' ויצר הרע מראה ח'.

והעולם אומרים במחזור 'תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה', וכתבו במחזור בטעות 'צום קול ממון', ושכחו לכתוב תורה. הרי בבעלזא אמרו שהתשובה הכי גדולה הוא אביי ורבא, ובעל המחזור מזכיר רק צום קול ממון, וזהו טעות שיש במחזורים. וגדולי ישראל שכתבו את המחזור אומרים שמקור הדברים, כי צום קול ממון שוה בגימטריא, ושלשתם ביחד בגימ' זא"ת. כמ"ש בספר חוות יאיר.

אך בסידור האריז"ל לאחר תפילת שחרית כתוב בפירוש 'בעל תשובה שהיה רגיל לקרוא דף אחד יקרא שנים וריבוי התורה הוא עיקר התשובה' הרי מפורש יוצא מפי האריז"ל שעיקר התשובה הוא לימוד התורה.

זה שצועק משה רבינו 'הלה' תגמלו זאת', מה אתם רוצים להביא להקב"ה בתשובתכם? זאת בגימ' צום קול ממון, ב"ה שיש לכם באמת רשות מהמג"א למעט בעסק התורה ולומר תהלים ולעסוק בתשובה, וכמ"ש הגרי"ז מבריסק שאמר כל התהלים בעשרת ימי תשובה, והנה עכשיו היה לנו מ' ימים שעסקנו בזא"ת, צום קול ממון, עכשיו צועק משה רבינו 'הלה', הרי עיקר התשובה הוא ריבוי התורה, תחזור בפרשת האזינו לאביי ורבא, עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו, נכון שיש לך עם נבל, יש לך מה לתקן, אך תחזור לעסוק התורה שזהו עיקר התשובה.

והגאון רבי מרדכי יפה בעל ה"לבושים" כמו שסיפר לי חמי זקני מהר"ר אברהם וורטר ז"ל שאשתו היתה נכדת נכדו של הגאון מהר"ר מרדכי יפה זלה"ה. וכך המעשה: הגאון ר' מרדכי יפה נסע למדינת אטליא לווניציא, כדי ללמוד חכמת עיבור החודש אצל החכם אבוהב הספרדי, ולמד אצלו בערך ארבעה חודשים. והיה מקץ ימים ויקר מקרה, תינוק אחד, בנו של החכם אבוהב, בן ה' שנים, בירך על פרי ברכת בורא פרי העץ בקול רם, וכל בני הבית ענו אמון, פרט לר' מרדכי יפה שלא ענה אמון, שלא במתכוון. החכם אבוהב כעס עליו מאד, גער בו בניזיפה גדולה ונידה אותו, הגאון ר' מרדכי יפה המתין ל' יום כפי הדין של ינדוי מרב לתלמיד, אח"כ בא אליו ופייסו, וישאלהו מה פשעו ומה חטאתו ומה חרי האף הגדול הזה? השיב לו החכם: ידוע תדע, שאהבה גדולה אהבתך, אהבה שאינה תלויה בדבר, אבל תדע, שהיית חייב מיתה לשמים בשעה שלא ענית אמון על ברכתו של הילד, והנידוי היה לך לכפרה על הפגם הגדול שנגרם, ומחילת העוון יהיה לך בתנאי שבכל מקום ובכל קהילה שתדרוך כף רגלך תפרסם את גודל החטא והפגם של מי שאינו עונה אמון, וגם תפרסם את המעשה הנורא שאספר לך:

במדינת ספרד היו קהילות קדושות לפני גזירת תנ"ו, והיתה שם עיר גדולה לאלקים, עיר ואם בישראל. ובאותה עיר היה מלך שרצה לגרש את היהודים מעירו כמה פעמים, ובכל פעם האב בית דין שהיה חסיד ועניו גדול שנשא חן בעיני המלך, היה מבטל הגזירה.

והיה היום, כעס המלך על היהודים וציוה לגרשם מארצו. חשובי הקהילה באו לבית הרב ובקשוהו שילך איתם אל המלך לבקש ממנו שיבטל את הגזירה. הרב רצה להתפלל תפילת מנחה לפני לכתם למלך, שהרי ראשית חכמה יראת ה'. אולם שליחי הקהילה הפצירו בו ואמרו: זוהי מצוה רבה של הצלת כלל ישראל, ועתה עת רצון לפני המלך. הרב נאות להם והלך עמהם.

והיה כראות המלך את הרב נשא חן בעיניו, וירץ לקראתו וחבקוהו וינשקוהו. הרב החל לדבר עם המלך בענינים שונים, בתוך דבריו בא כומר ממדינות המלך, ויפול לפני המלך ובירך אותו ברכה ארוכה וחשובה בלשון שהרב לא הבין. כראות הרב שהכומר מאריך בברכתו ובינתים עובר זמן תפילת מנחה, הלך לפניה והתפלל. בסברו שיסיים תפילתו קודם שיסיים הכומר ברכתו, אולם באמצע תפילתו קם הכומר מעל הארץ וציוה לכל העומדים שיענו אמון על ברכתו כדי שתתקיים הברכה, וענו כולם אמון לבד מהרב שלא רצה להפסיק בתפילתו, לאחר מכן שאל הכומר אם כולם ענו אמון והשיבו כן. חזר ושאל האם גם הרב ענה אמון על ברכתו ואמרו לא. והיה כשמוע הכומר כן, תלש שערות ראשו וצעק צעקה גדולה ומרה, ואמר בגללו לא תתקיים הברכה למלך. כשמוע המלך את דברי הכומר ויקצוף מאד על החסיד וחמתו בערה בו. ויהפוך להיות אכזרי כלפי הרב וציוה את עבדיו להורגו ולנתחו לנתחים... ויעשו כן עבדיו, המיתוהו ביסורים קשים וינתחוהו וישימו את הנתחים בתוך שק וישאום לביתו, ואחר כן גירש המלך את כל היהודים מארצו.

(הגרמ"י רייזמן - י"ב תשרי ע"ו)

מאוצרות המגידים

"כי שם ה' אקרא הנו גדל לאלקיני" (לב, ג)

פירוש רש"י כשאקרא ואזכיר שם ה' אתם הנו גדל לאלוקינו וברכו שמו. רבותינו ז"ל הפליגו מאד בשבח עניתי "אמון". כתוב בגמרא (שבת קיט) אמר ריש לקיש כל העונה אמון בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן שנאמר "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים" אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמון.

ופירוש המהרש"א: כי הגן עדן יש לו הרבה שערים מחיצה לפנים ממחיצה כמו שאמרו כל צדיק וצדיק נכוח מחופתו של חבירו, וכן אמרו כל צדיק וצדיק יש לו מדור לפי כבודו ואמר שזה העונה אמון בכל כוחו פותחין לו כל השערים מחדרי גן עדן. עכ"ד.

הרי לנו כמה מעולה היא עניתי "אמון" בכוונה שהרי בשביל דבר קטן כזה פותחים לפניו כל חדרי גן עדן, יותר מצדיקים וחסידים אשר עמלו וטרחו בעבודת ה' בכל ימיהם.

עוד אמרו במדרש (ד"ר פז) כך שנו חכמים העובר לפני התיבה לא יענה אמון אחר הכהנים מפני הטיורף, ולימדונו רבותינו ואם היה יכול לענות שלא תטרף דעתו, יענה, למה? מפני שאין גדול לפני הקב"ה יותר מאמון שישראל עונין ע"כ. הרי שאין דבר חשוב לפני ה' כעניתי אמנים.

הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל משגיח דישיבת קמניץ אמר פעם חיזוק בענין עניתי אמון בכוונה וכה היו דבריו:

בחוץ לארץ נהוג שהמזומן לחתונה צריך לאשר שהוא משתתף בשמחה, ושולחים לו כרטיס כניסה. פעם, סיפר הרב שטרן, שכחתי לשלוח הסכמתי להשתתף בחתונה, אך חשבתי, ודאי גם ללא כרטיס אכנס. אמנם לא כך היה, בהגיעי לאולם לא נתן לי השומר להכנס ללא כרטיס... הסברתי לו שאני ידיד נאמן לבעל השמחה, ואכנס לכמה דקות, אך לא עזר לי... וחזרתי כלעומת שבאתי.

כך, אדם המגיע לאחר מאה ועשרים לבי"ד של מעלה, נידון לגיהנם, וסובל שם קשות בשבעה מדורים, וב"ה לאחר י"ב חודש יוצא משם והולך בשמחה

יום הכיפורים

(ציוני תורה)

אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר איסור וכו' וכיוצא בהן. אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל את חבירו וכו' או גוזלו וכו' אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו וא"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו (רמב"ם הל' תשובה ב, ט)

יש לעיין בלשון הרמב"ם, מה שכתב פעמיים שיש לבקש מחילה, שמתחילה כתב "וירצהו", ולאחמ"כ כתב שוב "צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו". ביאר בזה בשו"ת "דברי יציב" (או"ח ב, סימן רנח), שכמו שמצינו בתשובה על עבירות שבין אדם למקום שיש ג' תנאים: עזיבת החטא, חרטה וקבלה לעתיד. כך ב"בין אדם לחבירו", צריך את ג' התנאים, עזיבת החטא, חרטה וקבלה לעתיד, וזה מה שכתב הרמב"ם "שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו" היינו: "עזיבת החטא", ומה שכתב "וירצהו" היינו: "קבלה לעתיד", ומה שכתב "ולשאול ממנו שימחול לו" היינו: "חרטה".

(דברי יציב)

ועיניכם את נפשותיכם

מקשים העולם, מדוע נקרא עינוי מאכילה ושתיה "עינוי נפש", הלא זהו עינוי של הגוף, ואילו הנפש אינה מתענה בזה. קושיא מעין זו הקשו לגבי תלונת בני ישראל על המן: "ועתה נפשינו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו", וגם כאן לכאורה אינו מובן מדוע אמרו "נפשינו יבשה", והלא הם דברו על עניין האכילה שהגוף הוא זה שנהנה ממנו? ומתמצים בשם הרב מטשיבין זצ"ל, שהרי על המן בירכו רק ברכה אחת – "המוציא לחם מן השמים" לפני אכילתו, וברכת המזון לאחריו, אך ברכות בורא פרי העץ, אדמה ושהכל, בורא נפשות ואשר יצר – לא יכלו לברך, ממילא גם הנפש היתה יבשה.

הוא הדין לגבי יום כיפור. זהו היום היחידי בשנה שבו כמעט בלתי אפשרי לברך מאה ברכות, ולכן יש בו גם עינוי הנפש.

ובנותן טעם להביא כאן את מה ששאלתי פעם את הגר"ח קנייבסקי (שליט"א) [צוק"ל] על דברי הגמרא (יומא ד, ב) שעוד לפני שדיבר ה' עם משה במעמד הר סיני, הוצרך משה להמתין בתוך הענן ששה ימים, כדי למקור אכילה ושתיה שבתוך מימיו. ושאלתי להגר"ח, מדוע הוצרך למקור אכילה ושתיה שבמימיו, הלא אכל רק מן, והמן נבלע באיברים?

וענה הגר"ח, שמשנה רבינו כנראה קנה אוכל מהגויים בסביבה, כמו שכתוב על בני ישראל ששעו כן. ועל זה שאלתי: אם למשה רבינו היתה אפשרות לאכול מן שהוא לחם רוחני שמלאכי השרת ניזונים ממנו, כיצד הלך לקנות מהגויים אוכל? וענה הגר"ח שמשנה רבינו רצה להרויח את הברכות שיברך על אותם מאכלים, שכן על ה"מן" היה מברך המוציא וברכת הזן. וכשקנה מהגויים הרויח ברכת 'מזונות' 'העץ' 'האדמה' 'בורא נפשות' ו'אשר יצר'.

(ומתוק האור)

שטן ביומא דכיפורי לית רשותא לאיסטוני (מסכת יומא כ, א)

בעל אמרי השכל מפרש בדרך צחות את המאמר "שטן ביומא דכיפורי ליה רשות לאיסטוני", על פי מה שאנו רואים אצל בעלי לשה"ר, הלומדים פרטי הלכות לשה"ר, וכולם יודעים אותם שאינם מדברים לשה"ר, ובכל זאת בבוא איש לשאול אותם על איש אחד מה טיבו, יענו כפי תמים "מה אעשה, אסור לדבר לשה"ר..." ודוי להכות במענה הזאת את האדם הנשאל עליו חרב, כי מובן של המשיב הוא שיש ויש מה לדבר, אמנם אסור לדבר לשה"ר, כי זולת זאת היה עונה אינני מכיר אותו, כן גם השטן בבואו ביוה"כ לפני הבו"ת אומר "לית לי רשות לאיסטוני" ולולא זאת הייתי מספר מהחדשות שראיתי היום בנהרדעא אבל מה אעשה פי סגור היום... וממילא עושה גם ביו"כ עבודתו ומשטין ברמזו.

(לקוטי בתר לקוטי)

אשמנו בגדנו גזלנו

בספר "לקוטי יהודה" מביא בשם ה"שפת אמת" שהטעם לכן תיקנו את סדר ה"אשמנו" בסדר של א' ב', הוא משום שלולא זאת לא היינו יכולים לגמור מלמנות...

כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון

בעל תשובה התמרמר והתאונן בפני הרה"ק רבי ישראל מרוזין זצ"ל על שהרבה לפשוט ולמרוד נגד השם יתברך, וגם אחרי ששב בתשובה חזר לפעמים על העבירות, כיצד - הוא דואג - תקובל עוד תשובתו?

הרגיעו הצדיק בדברי תפילת יום הכיפורים, וכה אמר: הברכה האמצעית שבשמונה עשרה מסתיימת כך "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון בכל דור ודור", לכאורה לפי דקדוק הלשון היה ראוי לומר כי אתה סולח לישראל ומחלן לשבטי ישורון?

אלא, שרצו מתקני התפילה לחזקו ולעודדו שסליחתו ומחילתו של הקדוש ברוך הוא אינו ענין חד פעמי, כי אם שדרכו לסלוח ולמחול כל אימת שיחזור יהודי בתשובה, ומצינו בגמרא בבא מציעא (דף ל"ג) שדרשו על הפסוק "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו" (שמות כג ה) "רובץ ולא רבצין" (כלומר, החיוב של עזוב תעזוב עמו, הוא רק

ראיתי בספר הנותן אמרי שפר לרבי ישעיה נפתלי בן הרה"ק רבי דוד'ל דינובער נכדו של הבני יששכר, ע"פ מש"כ בבית אהרן בשמו של הרה"ק רבי ברוך ממעזיבו ז"ע שכל האכילות שאוכלים בעיוה"כ הוא תיקון לכל האכילות של כל השנה. וכן אי' במדבר קדש להשר שלום מבעלזא ז"ע, שזה מתקן על כל האכילות והשתיות שלא היו כראוי.

וביאר שם איך הוא סדר התיקון, שהרי לשון הגמ' הוא 'וענינם את נפשותיכם בתשעה לחודש ערב, וכי בתשיעי מתענין והלא אין מתענין אלא בעשירי, אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי'. והפירוש הפשוט ככתוב בספר החינוך, כיון שאנו מתענין בעשירי, רצה הקב"ה שיהיה לנו כח להתענות, וצוה לאכול בעיוה"כ.

אמנם מחשבה זאת כל ישראל מגדול ועד קטן מכוונים לכונה זאת שיהיה לנו כח להתענות ביוה"כ, לעמוד בביהמ"ד כל היום. וכל כוס שאנו שותים הוא כי רצון ה' הוא שיהיה לנו כח להתענות. וכל ישראל מכוונים על כונה זאת.

והנה האכילה והשתיה של כל השנה מלבד עבודת בירור הניצה"ק והעלאת המדות שיש באכילה ושתיה, לקרב חלקי הקדושה שיש בניצה"ק שבמאכלים, הרי בשו"ע סי' רל"א כתוב בפשטות 'בכל דרך דעה' שבכל עת שהוא אוכל ושותה יכוון כדי שיהיה לו כח ללמוד ולהתפלל ולעבוד את ה'. והוא מלבד העלאת ניצוצי אהבה. וכשאדם מכוון לאכול ולשתות שיהיה לו כח לעבודת הבורא, אינה פיגול, שהרי קיים מש"כ בשו"ע, ולאחר מכן הוא מתפלל בזה הכח, והנה בולקע נתהפכה לנקדישך.

אך מכיון שלא קיימנו דברי השו"ע כל השנה, הנה בא יום אחד שכל ישראל מכוונים כונה זאת, הרי שהוא ממש תיקון שלם לכל אכילתנו במשך כל השנה שלא זכינו לכוון שיהיה לנו כח לעבודת הבורא, וזהו שלימות התיקון, בדבר שקלקלת, בו אתה מתקן.

ופעם אחת בשנה יש מצות עשה דאורייתא לקיים מצות סי' רל"א, ובכתבים כתוב שיש לאכול כמו שני ימים, וכתבו הספה"ק איך אפשר לאכול כמו שני ימים, אנה יכנס כל המאכלים האלה? אלא שמספר הסעודות שאין אוכלים ביוה"כ, הרי סדר הפשוט הוא לאכול בוקר וערב, בעיוה"כ אוכלים בבוקר, ובמקום סעודת הערב מקדימים לאכול בסעודת המפסקת, כמ"ש בגמ' פאה שהעני נכנס לאכול פתו מקודם, וכן סעודת לילה דיוה"כ הרי אנו אוכלים במוצאי יוה"כ, ונשאר לנו סעודה אחת שהחסרנו והוא סעודת הבוקר דיוה"כ.

והנה ארז"ל שצריך אדם לאכול שני שלישי מכדי מלאו, והיה לנו לאכול ב' שלישים בסעודת הבוקר וב' שלישים בסעודת המפסקת, ובזאת אנו משלימים את סעודת הבוקר דיוה"כ ע"י שנאכל סעודה מלאה בעיוה"כ אחת בבוקר ואחת בסעודת המפסקת, והרי השלמנו עוד ב' שלישים, ונמצא שלא חסרנו כלום. ואכילה זאת היא כלי להאור של יוה"כ.

נחזור לדברי הנותן אמרי שפר, אם היה כתוב בתורה 'ואכלתם בתשיעי', לא היינו שומעים את התיקון על קיום סי' רל"א, לכן כתוב בתורה באופן כזה שיבין האדם שהוא אוכל כדי שיהיה לו כח להתענות, וזש"כ 'וענינם', שתאכלו כדי שתתענו, לא כמו גוי שאוכל סתם, אלא יש עבודת ה' באכילתו, יהודי אין אכילתו מפורשת, אלא כתוב בה לשון וענינם, שהיא הכונה הפשוטה שאוכל כדי שיוכל להתענות, וזה יהיה נחשב לו כמתענה. ובזה מתקן מה שלא קיים כל השנה מש"כ בסי' רל"א, ובזה עבד את ה' באכילה ושתיה דעיוה"כ, ונחשב לו ממש שהתענה, כיון שאכל רק כדי שיוכל להתענות. וזהו הנהגתנו כל השנה, אלא כל השנה אין בזה מצות עשה מפורש, משא"כ בעיוה"כ, מתקנים כל כוס קפה שבמשך השנה שלא כווננו כראוי, כי עתה בכל אופן יש לכל אחד חלק ונחלה בכונה זאת. ועי"ז יתעלו כל האכילות ושתיות דכל השנה,

(הגרמ"י רייזמן - ח' תשרי ע"ז)

שבעת ימים קודם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין (מסכת יומא א, א)

למה נקראת שמה "לשכת פלהדרין? נאמר בגמרא (יומא ה, ב) שהוא על שם "פקידי המלך", ש"פלהדרין" בארמית זה פקידים, ולמה פקידים? כיוון שבזמן בית שני שמשו כהנים גדולים שאינם ראויים, והיו מסתלקים מידי שנה בשנה, וכל שנה היה כהן גדול חדש, ודרכם של פקידי המלך שהיו מתחלפים מידי שנה בשנה, לכן נקראת שמה פלהדרין.

בספר ציוני תורה כתב: יש להבין, מה היה הצורך לקבוע שמה של הלשכה על שם פרט זה?

יתכן שרצו לעורר בזה את הכהן גדול, כשכא להתכונן לעבודת היום של יום הקדוש, שיתן אל ליבו שעלול הוא להישאר כפקיד המתחלף מידי שנה בשנה, ואם אינו ראוי לכך אולי יפרוש בעבור זה, לכן, תיכף כשהגיע לבית המקדש הודיעו לו שעתה הולך הוא לשהות שבוע ב"לשכת פלהדרין" - לשכת הפקידים המתחלפים מידי שנה.

[יש לציין דבר פלא ש'פלהדרין' עולה בגימטריה כמניין "סנהדרין"]

בחמור שבמקרה רובץ כעת, אבל אם דרכו של חמור זה הוא לרבוץ תדיר, אין חיוב לעזוב עימו.) נמצאנו למדים מכאן שכשיש 'ן בסוף התיבה משמעותה היא שזה דבר שנמשך תמיד.

לפי זה, אומרים אנו בדקדוק רב: "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון בכל דור ודור" כי ה' יתברך אומנתו לסלוח ולמחול שוב ושוב.

(חיים שיש בהם)

על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת

היצר הרע קרוי "מלך זקן וכסיל" (קהלת ד, ג). ואמרו במדרש "למה קורא אותו 'מלך'? שהכל שומעין לו. ולמה קורא אותו 'זקן'? שהוא מזדווג לו מילדותו ועד זקנותו. ולמה קורא אותו 'כסיל'? שהוא מלמד לאדם דרך רעה". ואינו מובן: אמנם מדריך לדרך רעה, אבל בכזו חכמה, בעורמה כה רבה, בתחכום עצום ורב. ואיך מכנים אותו בשם "כסיל"? והתשובה: כשקוראים לאדם: "מלך אנגליה", פירושו שהוא מלך על אנגליה. וכשאומרים: "מלך ספרד", מלך הוא על ספרד. וכשקוראים ליצר הרע "מלך כסיל", הרי הוא מלך על כסילים. כי מי כסיל כשומע לקולו ומאבד עצמו משני עלומות!

עפ"י זה מבאר בעל עטרת משה, שבמשך היום הקדוש אינו יכול לפצות פה ולבקש על צרכיו הגשמיים מחמת עוצם קדושת היום, ורק לעת הנעילה כשכבר פנה יום מתערור ומקיץ מגודל האור והאבה שגעה בה כל היום, ואז כמו הכהן גדול, מתפלל תפילה קצרה, במעט מילים המחזיקים את המרובה. וזה כוונת אומרו: "היום יפנה וכו' נבואה שערך" שרק כעת בא עם בקשותיו אחרי שפנה יום.

(עטרת משה, יום כיפור)

מאוצרות המגידים

יום כיפור של החפץ חיים זו הפטרה שקוראים ביום כיפור - באים ללמד אותנו שהצום זה לא העיקר, העיקר זה תיקון המידות 'ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשבע', נספר כמה סיפורים איך היה נראה יום כיפור אצל גדולי ישראל - דער היליגער חפץ חיים בליל יום כיפור בראדן התפילה כבר הסתיימה וכולם כבר הלכו לישון, עדיין נשארו כמה מנורות דולקות והכהן הגדול מאחזי החפץ חיים נשאר על מקומו יושב על התורה ועל העבודה, פתאום החפץ חיים שם לב שבקצה של הבית מדרש יושב יהודי בודד וגלמוד הוא קם ועזב את כל התורה והעבודה שהוא היה עסוק בהם והתיישב ליד אותו יהודי, הוא הניח את היד על הכתף שלו והתחיל לשוחח איתו, הוא לא דיבר איתו לא על יום כיפור, לא על תשובה, ולא על אימת הדין, הוא ישב איתו שעות וסיפר לו על החיים שלו, על הבחורות שלו, על העניות ושאר הקשיים שהוא עבר, הוא ידע מה עיקר העבודה ביום כיפור, יותר חשוב מצומות וידידים זה 'ותפק לרעב נפשך' זה היום כיפור של החפץ חיים.

שר התורה הטשובינער רב שכל התורה כולה היתה פרוסה לפניו כשמלה, בליל יום כיפור אחרי מעריב הוא עבר על יד שטיבל של יוצאי פולין ושמע משם קולות של ניגונים, הוא הסתכל וראה שיושבים שם ניצולי שואה אנשים שבורים ומרוסקים שנשארו אחד מעיר ושנים ממשפחה, הם איבדו את כל המשפחה, הורים אחים ואחיות, אשה וילדים, בודדים וגלמודים בעולם ששנו במשך שש שנים את כוס התרעלה עד תומה, ואותם יהודים התיישבו אחרי מעריב לזיץ ושרו ניגונים ומאראשים שהיו שרים בבית אבא בעיירה בפולין, זה מה שעשה להם טוב בנשמה ההתרפקות והגעגועים לעולם שהיה להם לפני החורבן, הטשובינער רב בכבודו ובעצמו התיישב על יד השולחן והתחיל לשיר איתם ביחד, אחרי כמה דקות עבר במקום אברך בשם 'ר' שלמה זלמן אויערברג' הוא שמע את שר התורה יושב בליל יום כיפור ושר מאראשים, במוצאי יום כיפור הוא נכנס לטשובינער רב ושאל: ילמדינו רבינו, בשלמא אותם יהודים הם שבורים ורצוצים וזה מה שיחזק אותם, אבל בשביל שר התורה זה לא בזבוז ומן? לא חבל על כל רגע בפרט בליל יום כיפור? אמרו לו הטשובינער רב: התכנית המקורית שלי היתה לשבת בליל יום כיפור וללמוד את כל מסכתא יומא מכריכה לכריכה, עברתי בשטיבל וראיתי את היהודים השבורים האלו וידעתי שאם יהודי במעמד שלי ישב איתם ביחד זה יתן להם עידוד ונחמה, אמרתי לעצמי: טשובינער רב, מה יעשה יותר נחת רוח לפני הבורא עולם בליל יום כיפור? שתלמד את כל מסכתא יומא או שתחיה את הלכות הנשברים של אותם יהודים? ודאי לחיות את הלב של אותם בנים של הקב"ה יותר חביב לפנינו! לכן התיישבתי ושרתי איתם ביחד, ר' שלמה זלמן סיפר את הסיפור הזה בהתרגשות והיה מוסיף כששמעתי את התשובה הזו נחה דעתי, תמיד כשהייתי מדבר עם הטשובינער רב בלימוד הייתי יוצא עם חלישות הדעת נוראה, איך כל התורה כולה פרושה לפניו ככה? אחרי הסיפור הזה הבנתי למה הוא זוכה לזה ואני לא, כשאדם דבק במידותיו של הקב"ה הסייעתא דשמיא שיש לו בלימוד היא בדרגה אחרת לגמרי, ומי שהכיר את ר' שלמה זלמן ידע שהוא היה גאון הדור במידות והמעשה הזה הפעים אותו יותר מהכל.

שמעתי מהגר' ישראל שפיצר סיפור שהוא אמר שהוא שמע את זה בכלי ראשון מבעל המעשה, אותו אדם כשהיה בחור צעיר נכנס ללמוד בישיבת

בבית דור ודור" כי ה' יתברך אומנתו לסלוח ולמחול שוב ושוב.

(חיים שיש בהם)

שש ועירה דם הפר בדם השעיר (עבודת כהן גדול)

כתב בספ"ק ויחי יוסף (פר' שמיני) "נראה לפרש בס"ד, עפ"י מה ששמעתי משמיה דאדמו"ר הגה"ק מהרי"ם מבעלזא זי"ע שאמר לפרש מאמר הפייטן בסדר העבודה דיוה"כ שש ועירה דם הפר לתוך המזרק שבו דם השעיר וכו' דאינו מובן לכאורה מה ענין שש דקאמר בעבודה זו דייקא? ופי' מרן זי"ע דהכה"ג עשה לעצמו חשבון הנפש, איך כפרת כל ישראל תלוי בו, והוא בעצמו החיפש בנפשו שעדיין לא תיקן את אשר עליו לתקן, ואיך יזכה שעבודתו תהי' מקובלת. ומאוד הי' לבו נשבר בקרבו ע"ז, עד שמצא לו התחזקות שיכלול תשובתו בתוך תשובת הרבים, ובזכותא דרבים גם תשובתו ועבודתו הנוגע לתיקון נפשו תתקבל.

והנה הפר הי' בא בשביל כפרת כה"ג וביתו, והשעיר בשביל כפרת כל ישראל, וציוותה תורה לערב דם הפר ודם השעיר לרמוז דהכה"ג צריך לכלול ולאחד תשובת עצמו עם תשובת כלל ישראל, וזה נתן להכה"ג חיזוק ושמה, והיינו דאמר הפייטן דבהגיע לעבודה זו שש שמצא לעצמו התחזקות ושש ע"ז כשעירב דם הפר המורה על תשובתו עם דם השעיר המורה על תשובת כלל ישראל, עכ"ת ד"ק".

בספר "סימן טוב" הביא: בתקופה הראשונה אחרי הסתלקות כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא זי"ע היה לבו של ממלא מקומו כ"ק מרן מהרי"א זי"ע שבור מאוד בקרבו, ופעם אחת לפני כניסתו לביהמ"ד, התבטא מרן זי"ע ואמר, שאצל הכהן גדול בעבודה של יוה"כ נאמר "שש ועירה דם הפר בדם השעיר", שאפילו שדם הפר היה הרבה יותר מדם השעיר, נחשב שהזה משניהם, כי הדם המועט של השעיר לא מתבטל, ומכאן למדו חז"ל (חולין צח, ב) ש"מין במינו אינו בטל".

והנה, הכהן גדול היה נבוך בדעתו מה שהוא נבחר מכל ישראל לעשות העבודה ביום הקדוש, למרות שישנם כאלו שהם במדריגה יותר גדולה ממנו, אבל היות שמעבודת יוה"כ נלמד ש"מין במינו לא בטל", נחה דעתו, שאע"פ שיש גדולים וחשובים ממנו אבל לא נתבטל מהם. לכן "שש ועירה" הכהן גדול, דהיינו ששמח ונתנחם בזה.

הפטרת יונה הטעם שקוראים ביום כיפור הפטרת יונה, כתב בספר "עטרת משה", שבוה אנו מעוררים מליצה טובה עלינו, שכן כשהיה יונה בים, והיתה הסערה הגדולה, בקשו המלחים לידע בשל מי הסער הגדול הזה, וגם אחרי שנודע להם בשל מי הוא, כפי שעלה בגורל וכפי שהודה יונה בעצמו, עדיין התאמצו מאוד להצילו, כדכתיב "ויחתרו האנשים להשיב אל היבשה ולא יכלו וגו'" "ויקראו אל ד' ויאמרו אנא ד' אל נאבדה בנפש האיש הזה", וגם אמרו "ואל תתן עלינו דם נקי". והרי כבר ידעו שרק בשבילו הם כמעט טובעים, אע"פ קראוהו "דם נקי", ומוזה יוצא ביום הדין המלצה כלפי מעלה שכמה שרק חטאו והדין נתונה להיחרץ, כמה שמשמייים ירחמו אלף אלפי פעמים יותר מאותם מלחים גויים ופשוטי עם.

עוד מוסיף, כמה מוסר עלינו ללמוד מפרשה זו איך לחוס ולדון כל אחד לכף זכות, גם אחרי שמשערים דברי חובה עליו, ואפי' אם יוצא לו על ידי חבירו סכנת נפשות ממש, עדיין לדונו לכף זכות.

פתח לנו שער בעת נעילת שער כי פנה יום.

בתפילת נעילה מזכירים תפילה ובקשה זו, ואף מוסיפים וחוזרים בקיצור על כל הפזמונים והסליחות של כל הימים שעברו.

ביאר בספר עטרת משה: הטעם שחוזרים על הפזמונים, מובא בספרים שזה כמו שחוזרין על עניינו של שטר בשיטה אחרונה, טרם החיתום.

והוסיף עוד לבאר, עפ"י המובא בספר "כנסת ישראל", בשם הגאון הצדיק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, שפעם בא איליו אחד מאנשי שלומו, שהיו לו כמה וכמה עניינים וספיקות שרצה להעלותם לפני רבו, וכאשר ניגש אל רבו,

פתח לנו שער בעת נעילת שער כי פנה יום.

בתפילת נעילה מזכירים תפילה ובקשה זו, ואף מוסיפים וחוזרים בקיצור על כל הפזמונים והסליחות של כל הימים שעברו.

ביאר בספר עטרת משה: הטעם שחוזרים על הפזמונים, מובא בספרים שזה כמו שחוזרין על עניינו של שטר בשיטה אחרונה, טרם החיתום.

והוסיף עוד לבאר, עפ"י המובא בספר "כנסת ישראל", בשם הגאון הצדיק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, שפעם בא איליו אחד מאנשי שלומו, שהיו לו כמה וכמה עניינים וספיקות שרצה להעלותם לפני רבו, וכאשר ניגש אל רבו,

פונבז' מיד בהקמת הישיבה, בחודש אלול הוא חלה בצהבת ושכב כל הזמן בחדר על מיטתו, באותם ימים לא היו טלפונים והוא בקושי היה בקשר עם המשפחה, הוא שכב בחדר לבד עצוב ומדוכדך, הגיע יום כיפור והוא שוכב עם עצמו בחדר בודד ונדכא, פתאום נכנס לחדר מלאך בשם "יעקב אדלשטיין" שהיה ממש הבחורים הראשונים שהגיעו לישיבה וכל היום כיפור ר' יעקב ישב לידו בחדר והתפלל את כל התפילות ביחידות איתי ביחד, זה היה הדרגה של ר' יעקב כשהוא היה בחור, והבנים של ר' יעקב סיפרו לי שהם שאלו אותו והוא אמר שהסיפור נכון, סיפרתי את הסיפור בחיי ר' יעקב ברבים ולא הזכרתי את שמו וניגש אלי אדם ואמר לי אני בטוח שזה היה ר' יעקב! שאלתי אותו מאיפוא אתה יודע? והוא אמר שהוא מכיר אותו היום והוא לא השתנה כלום. רבותי! כל המלאכים היוצאים מהתשרות תר"ת תש"ת, אני מבטיח לכם שהמלאכים היוצאים מ'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים' הם לא פחות מהמלאכים היוצאים מהשופר, הרב וואזנר שאל פעם את ר' יעקב מאיפוא יש לו כח של ברכה, ר' יעקב התחמק ואמר שאם יכתבו את הברכות של התקיימו ימלאו כמה וכמה כרכים, אבל הרב וואזנר לא הרפה ושאל שוב מהיכן הכח שלך? אמר לו ר' יעקב: אני לא יודע בוודאות אבל אולי אולי בגלל שאני כל יום משקיע שעות על גבי שעות בלהקשיב לאנשים שבורים ורצוצים שפורקים את הלב מכל הצרות שיש להם, הנהגה כזו היא הנהגה של הקב"ה ואולי מידה כנגד מידה זכיתי שהקב"ה אומר: הוא מקשיב לבנים שלי אני יקשיב גם לו לפעמים.

החזון איש הקדוש ליבם של ישראל התגוררו בשכינותו זוג ניצולי שואה שבורים ונדכאים, הם היו מגיעים כסדר לבית של החזון איש והוא היה יושב ומקשיב להם במשך שעות על גבי שעות, הוא לא עשה באותו זמן חשבונות של ביטול תורה כמה קטעים של חזון איש הוא יכול לכתוב.... אחרי כמה שבועות החזון איש אומר לאותו יהודי: אי אפשר כל הזמן לחשוב על העבר צריך להתחיל לבנות את העתיד, הוא יעץ לו לפתוח חנות למוצרי תפירה וזה יכניס להם טעם וסיפוק בחיים, הדלת שלי תמיד פתוחה לעזור לך, אותו יהודי היה נכנס לחזון איש תמידים כסדרם ומתייעץ איתו על מחט וסדקית מה ואיפוא לקנות, והחזון איש מבין ומאזין מביט ומקשיב ועונה לו על כל פרט ופרט, ופעם אחת חיכו בתור הרבה אנשים להיכנס לחזון איש אבל הוא ישב עם אותו זוג במשך יותר מחצי שעה ונתן לכולם לחכות בסבלנות בחוץ, שאלו אחר כך את החזון איש: הרי זה טירחא דציבורא? אמר להם החזון איש: כל הציבור הזה מחוייבים גם כן בלהחיות רוח שפלים, הם אנשים מרוסקים וכולנו חייבים לחזק אותם, הגיע ליל יום כיפור ואותו יהודי בא להתפלל אצל החזון איש, החזון איש רואה אותו ניגש אליו ושואל בחמימות: ר' יעקב, איך הולך העסקים? אותו יהודי לא הבין מה הולך כאן, הוא היה יהודי הונגרי ירס שמים והוא רואה שגדול הדור החזון איש בליל יום כיפור מדבר איתו על רסקים, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' אנחנו נמצאים עכשיו לפני ה' מי חושב בכלל על ביזנעס? והוא שאל את החזון איש: האם זה מה שהרבה חושב ומתעסק ביום כיפור? אמר לו החזון איש ארבע מילים 'בשבילך לא, בשבילי כן! אצלך זה ביזנעס ודאי שזה לא שייך ליום כיפור, אבל אצלי זה נידון של 'להחיות רוח שפלים ולב נדכאים' זה היום כיפור של החזון איש, של החפץ חיים, של הטשובינער רב, דומים לשכינה.

מי 'מסודר' ביום כיפור אנשים חושבים שהם מסודרים ביום כיפור, יש להם מנין ישיבתי, מקום ליד השליח ציבור, הסטנדר שלו מלא מזון לזן ר' שמשון פינקוס מצד ימין של המחזור ושפתי חיים מצד שמאל ועבודת התפילה על גביהם, הוא בטוח שככה הוא מסודר ליום כיפור אבל המידות שלו נשארות אותו דבר, עיקר העבודה חסר מהספר, וצריך לדעת שעיקר תיקון המידות מתחיל בבית, ר' חיים ויטאל כותב דבר נורא - מי שיש לו פרוייקטים של חסד וכל העולם עומד עליו אבל אין לזה השפעה על הנהגה שלו בבית עם האשה והילדים, כשהוא יגיע לשמים שום דבר לא שווה כלום.

הדרכה רוחנית לצום קל יש כאלו שמ 11:00 בבוקר מתחילים לפזול לכיוון השעון ולחשב כמה שעות נשאר עד הכוס קפה של מוצאי יום כיפור, זריזים מקדימים מ 10:00 והמקדימים יותר מתחילים ב 9:00, ואמנם אין בזה שום איסור לא מן התורה ולא מדברי קבלה אפשר לשבת כל היום כיפור ולעשות חשבונות של שעות דקות ושניות, אבל לא צריך להיות טיפס! כתוב בפסוק 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם' מה הפירוש 'ביום הזה'? לפי פשוטו של מקרא פירושו התאריך של יום כיפור מכפר, אבל חז"ל הקדושים דורשים 'ביום' על ידי היום, עיצומו של יום מכפר, היום הקדוש הזה הוא עשרים וארבע שעות של מקוה טהרה, במשך עשרים וארבע שעות שכל שעה מורכבת משישים דקות וכל דקה משישים שניות אנחנו טובלים במקוה טהרה שנקרא 'עיצומו של יום' אין לתאר את המעלה בזה.

איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו ואני רוצה לעשות לכם חשבון פשוט - המצוה הזו היא מהותו של יום וכמו שיש מעלה למצוות שמקיימים בשבת כך יש מעלה למצוה שמקיימים ביום כיפור, והמהות של צום זה מצוה שיש בה עינוי וצער, חז"ל הקדושים מלמדים אותנו 'טוב אחת בצער ממאה שלא בצער' וככל שהצום יותר קשה המצוה יותר חביבה, בארצות צדיקים כתוב שהעושה מצוה בשמחה יש לו שכר אף ידות יותר ממי שהמצוה עליו למשאוי, ואני שואל אתכם: האם לא כדאי לשבת ביום כיפור ולחשוב כל שניה ביום הזה אני טובל במקוה טהרה, כל חולשה וכאב ראש שמרגישים בצום זה קרבן

ידוע שישנם שני סוגי טומאות של בני אדם, וב' סוגי טהרה להם. האחד, טמא שנטמא ממת. וטומאתו שבעה ימים, ויש להזות עליו אפר פרה (שלישי ושביעי) אח"כ הוא מוסיף לטבול במקוה ונטהר. ישנה טומאה קלה יותר, הנטמא בשרץ, שטומאתו רק יום אחד, ואינו זקוק להזאה מהכהן. הוא טוב במקוה ונטהר.

רבי עקיבא מתחיל ואומר: "אשריכם!", אשריכם, "לפני מי אתם מטהרים" אלו האנשים הגדולים המטהרים את עצמם, האנשים המסוגלים להיטהר בכוחותיהם. כי במשך ימות השנה אולי חטאו חטא קטן, ומיהרו וטיהרו את עצמם, רצים למקוה של הנפשות, ומטהרים את עצמם: "אתם מיטהרים". אבל יש אנשים השקועים בטומאה עמוקה יותר מטומאת מת (רשעים בחייהם קרויים מתים) הללו הטמאים כטומאת שבעה, צריך להזות עליהם מאפר פרה. וידוע כי האדם שמוזים עליו אינו עושה מאומה למען טהרתו, אלא רק עומד והכהן מזה עליו, היינו: "ומי מטהר אתכם" - הקב"ה מטהר אותנו. ועל שתי הטומאות הללו מביא רבי עקיבא שני פסוקים.

הנה מגיעים עשרת ימי תשובה, שבהם הקב"ה מכניס התעוררות בלבבות, ושומועיה בלב את הקול הקורא: "עזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותי וישוב אל ה' - וירחמהו, ואל אלוקיני כי ירבה לסלוח". הוא זורק עלינו התעוררות אפילו על אלו שאין להם כח להתעורר לבד "זורקתי עליכם מים טהורים" וכאשר ה' מעורר אותנו, רבים מגיעים אל הדרגה היותר גבוהה של טהרה, להיות מסוגל האנשים שנותר עליהם רק טומאת שרץ ויש להם אפשרות לטהר את עצמם על ידי כניסה למקוה מים. הם נכנסים למקוה של הקב"ה ומיטהרים "ואומר מקוה ישראל ה' מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל".

אשריכם ישראל! אך אסור לנו לשכוח, כי מה שתלוי בנו, בטבילת מקוה, מאוד יש להיזהר, היינו, שלא יהיה בבחינת "וטובל ושרץ בידו" אלא לזרוק את החטא, כמו כן, להיכנס בתוך המים, שלא ייצא אבר אחד החוצה, ואז הכפרה והטהרה רבה. ואז יתקיים לפני ה' תטהרו.

נסיים בסיפור שסיפר רבי יעקב קמינצקי זצ"ל מגדולי אמריקה, אודות כוחה של תפילה ומעשים, אגיאולדיגע מעשה. בעיר סובאלק התגורר אדם רב גדול מגאוני הזמן שחיבר ספר: "שאלות תשובות עמודי אור". בכל 'תשובה' הלכתית בספרו הוא מסיים בחתימת שמו בתוספת: "העלוב".

(הנצי"ב מולאזין היה חותם "נפתלי צבי - העמוס בעבודה", וגאון זה חתם "העלוב"), מה הבסיס לחתימה תמוהה זו? על כך סיפר רבי יעקב קמינצקי. סבו של רבה של סובאלק, היה גביר ונגיד נכבד. הוא התפרנס ממכרז מכירות גדול של הימים ההם, בו בקרו רבים ונכבדים שרכשו את סחורתם. גם הגבירים הגויים נכנסו בשערי מרכז המכירות. הפריצים של העיירות מסביב ביקרו הרבה בחנות. וילך האיש הלך וגדול, עשירותו היתה לשם דבר. והקנאה בעקבותיה...

כאשר הקנאה אוכלת את הלב, החלו לדבר סרה על בתו של הגביר... היא, הבת, עסקה גם כן במכירת סחורות בחנות של אביה. ובעלי לשון הרע ומוציאי שם רע אמרו: "הפריצים הרי מסתובבים שם כל כך הרבה ובוודאי יש לה קשר איתם", לשון הרע, מי שלא יודע, הוא לפעמים כאש בעורת, נורא ואיום, התוצאה הייתה: כל שידוך שהציעו לה, צד הבחור התעניין בעיירה ומיד שמע את הרינונים עליה, ואין שידוכים.

השנים חלפו. שנה שנתיים, - חמש שנים. הבת כבר בגרה והכאב גדל. האב היה אערליכער איד וידע כי בת ישראל אין לה לשבת גלמודה, וכדאי לה שידוך פשוט ולא לשבת בדרך. הוא התאמץ להשיג לה לפחות שידוך פשוט. אך גם שידוך כזה היה קשה למצוא לה... מי יהיו להתחתן עם בת ישראל לא כשירה.

בסופו של דבר הוא מצא בחור שנאות להנשא עם בתו - "אהרון דער שמייסער" (=אהרון המצליח) בחור שמגיל שנה שנתיים הסתובב ללא מסגרת, ללמוד לא ידע, וברבות הימים השכיר את עצמו לבעלי העגלות של העיר - להכות את הסוסים, מאי משמע? כאשר העגלון מתעייף, התיישב הוא להחליף אותו ולהצליף את הסוס. אתם כבר מבינים איך הוא היה נראה. למעשה, אחד מבעלי העגלות בעיר היה אפטרופוס עליו. וכאשר הגביר אבי המדוברת הציע את בתו באוניה העגלון, הוא לא הביע את הסכמתו על אתר, רק לאחר שבוע נתן את הסכמתו.

נו, ברוך ה', הם באו בבית האירוסין. הימים חלפו, יום הנישואין הגיע.

בת הגביר עם אהרון דער שמייסער. עלבון. התאספו בחצר בית הכנסת לעריכת חופה וקידושין כאשר שמחה ועלבון משמשים בערבוביא.

רגעים ספורים לפני שהחתן בא לכסות את פני הכלה. נעמדה הכלה על רגליה ובמעמד כל האורחות שהצטופפו באולם, דיברה לפני מי שאמר והיה העולם - הקרוב "לכל אשר יקראוהו באמת":

"רבונו של עולם אתה יודע כי אני בת ישראל כשירה, ונקייה מכל רבב. אתה יודע! לכן בזכות זאת, אני מבקשת ממך, שתתן לי ילדים כשרים ונקיים מכל רבב". והדמעות עלו עד לב השמים.

מאותו זיווג נולדו לה ארבעה ילדים. שארבעתם היו מגדולי הדור ממש, אחד מהם הסובאלקער רב: הגאון בעל "עמודי אור" זצוק"ל.

ומכאן רמז לחתימתו בכל תשובותיו "העלוב". בזכות העלבון שליוה את אמו, הוא ואחיו זכו למה שזכו.

הנה כח תפילה. "ואמר חז"ל "אשרי מי שחושדין בו ואין בו".

ה' יעזרונו שלא נדקק חלילה לביזיונות, בשביל להצליח מחמתם. ונזכה לתשובה שלימה ולגאולה שלימה לנו ולכל כלל ישראל במהרה בימינו.

(להגיד)

ויאמר אליהם שאוני והטילנו אל הים וישתק הים מעליכם כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם (יונה א, ב) רבי שלום שבדרון זצ"ל

נאמר שלוש התבוננויות אודות יום הכיפורים. רבי חיים קנייבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] כותב, כי כאשר שב מהלווייתו של רבי אליהו דושניצר זצ"ל מפתח תקוה, אמר לו החזון איש - "הנך שב מהלווייתו של אחד מל"ו צדיקים שבדור".

והוא, הרב דושניצר זצ"ל היה המשגיח שלנו בישיבת לומז'א בפתח תקוה. הייתי אז צעיר אולי בן ארבע עשרה, אינני זוכר את כל דברי העמקות שדיבר איתנו באותו וועד, לפני יום כיפור, אבל מה שאני זוכר אומר לכם.

באותה שעה לא האמנתי שהוא - הצדיק הזה, מספר לנו כזה סיפור, שגרים חיוך לבחורים צעירים כמונתנו, וכה אמר:

אתם נודעים בוודאי, מה הם הרגעים של לפני כניסת יום הכיפורים - "כל נדרי, ותפילה זכה שלפניה" - מי לא מתעורר. אבל החסידים, מעריכים ומחשיבים מאוד את העניין של שמחה (ואני אומר שוב שאינני זוכר את כל ההסברים, הייתי צעיר, רק זכורני כי התפעלתי שהוא מדבר איתנו כך) כולם כבר מתעטפים בטליתות ואחרים כבר הולכים עם מחזורים לבית הכנסת, והנה קבוצה של שלושה ארבעה חסידים הולכים לכיוון אחר, - להספיק עוד טבילה במקווה לפני יום הקדוש, והולכים בשמחה.

כאשר חזרו מהמקווה הם חלפו ליד שער של בית כנסת (של הליטאים). הציע אחד מהם לחביריו - "האם אתם רוצים לראות דבר מעניין, בואו אחריו".

הם נכנסו לבית הכנסת של המתנגדים, הלכו אחריו. הוא ניגש לאחד היושבים קרוב לפתח, יהודי שהיה עטוף בטלית מעל ראשו ואמר תפילה זכה לפני כל נדרי. החסיד הנועז הזה הגביה מעט את הטלית מעל ראשו של היושב, הכניס את ראשו שלו מעט פנימה והוציא למולו את הלשון שלו...

"הצדיק" הזה הזה מרוב כעסו סטר לו על לחיו - נתן לו צווי פעצ' = שתי סתירות...

הסתובב החסיד אל חביריו ואמר להם: נו, תפילה זכה בדמעות על העיניים... ע"כ הסיפור, אינני זוכר בדיוק את מוסר השכל שאמר לנו.

מורי ורבותי. קורה שיושבים ואומרים תפילה זכה "הריני מוחל" ולפתע בא מישהו ומבזה את חבירו צועק לו: "זה המקום שלי! לך מפה! וכדומה, זה משפיל וזה כועס וסוטר שניהם אומרים "הריני מוחל" הריני מוחל וסולח".

מסעודה המפסקת עד מוצאי היום

יהודי באשר הוא, מתקדש ומיטהר לקראת היום הקדוש "לפני ב' תטהרו" אחרי שמסיימים סעודה המפסקת. נכנסתי לביתו. הרבנית הגישה לו מרק. הוא אכל שלי אכל סעודה המפסקת. נכנסתי לביתו. הרבנית הגישה לו מרק. הוא אכל ועיינו נוטפות דמעות קדושות, לתוך המרק, טיף אחר טיף, וכך אכל: דמעות עם מרק... לא מרק עם דמעות, כ"כ בכה).

מתעטפים בטלית לובשים קיטל כמו מלאכים, כל נדרי ומעריב שמע ישראל ה' אלוקינו - ברוך שם כבוד, בקול רם כמלאכים. אחרי מעריב פרקי שירה ואומרים תהילים יש הנעורים כל הלילה.

שחרית, קריאת התורה מוסף, מנחה, מקיימים את כל חמשה העינויים הכתובים בתורה, מי יש לו זמן בכלל לדברים בטלים ביום הכיפורים - קודש מבוא ועד צאתו. - מצוה ועוד מצוה.

מתחילים נעילה ומגיעים עד "פתח לנו שער בעת נעילת שער" מסיימים "אבינו מלכינו" שמע ישראל, שבע פעמים - ה' הוא האלוקים, תקיעה גדולה, מסתכלים על השעון - אפשר להתחיל מעריב:

"והוא רחום יכפר עוון" מעריב, מגיעים ל"שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" ו"ברוך שם... בשקט. בלחש. שא... שא... נשאלת השאלה: בתחילת יום כיפור אמרו בקולועכשיו לאחר יום ארוך וקדוש, עדיין לא טעמו כלום, עדיין עטופים בטלית, לאחר יממה שלימה כמו מלאכים והנה אומרים "ברוך שם" בלחש?!

תשמעו תירוץ.

חותני זצ"ל היה חסיד והוא אמר בשם הבעש"ט הקדוש את המימרא הזאת "מחשבה דאדם היא אדם" וכי מה הוא האדם - רגליים? אולי ידיים? גם בהמה יש לה ידיים ורגליים, אם כן מה הוא האדם? הנשמה, והוא חושב עם הנשמה. אם כן "מחשבה דאדם הוא אדם": היכן שמחשבתו נתונה זה הוא.

על פי זה חייך ותירץ גם את השאלה הנ"ל:

בערב יום כיפו המחשבה נתונה למצוות היום הבא: אוכלים כדי לצום, שותים כדי לצום, כל המח עסוק ב"לפני ה' תטהרו" כמלאכים, לכן, אומרים ברוך שם כבוד - בקול רם. אבל במוצאי יום הכיפורים כאשר מתחיל מעריב, מה המחשבה אומרת? "עוד מעט כבר אפשר לשתות קפה" וליד הקפה? יהיה לי עוגה, עוגת קרם... אם כן המלאך נעלם --- ברוך שם כבוד מלכותו - בלחש.

כי המחשבה היא אבן הבוחן למצבו האמיתי של האדם. יש כאלו שגם כאשר בוכים "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד" או "פתח לנו שער בעת נעילת שער" חושבים רק על גשמיית: פתח לנו שער - פרנסה, ותן לנו שער - אוי פרנסה, חננו ועננו - שיהיה לנו הרבה כסף. פרנסה! אשתי שבה פעם מהכותל וסיפרה כי אשה אחת הכתה על אבני הכותל בחזקה, בקולות קריאה: "אוי רבונו של עולם, פרנסה! רבונו של עולם - תן פרנסה!".

נכון מבקשים על פרנסה, אבל שהקאפ (שהראש) לא יהיה רק בפרנסה, וכי מלאך זקוק לפרנסה?! עכשיו, ביום כיפור הרי אתה מלאך, נכון?...

עוד רגע אחד של יום כיפור

הרבי שלי נפטר בתחילת חודש חשוון.

ביום הכיפורים האחרון לחייו הוא צם כל היום, בסוף היום היה כמובן חלוש, ירד לביתו, וביקש שעשרה בחורים יתפללו איתו מעריב מיד בזמן המותר (ולא להמשיך בתפילה כמו בישיבה) הוא ירד ואחריו עשרה תלמידים. אני לא הייתי שם. אבל העידו לי.

נתרו דקות ספורות עד מעריב. הוא ישב ליד השולחן וחשב מה שחשב. והבחין כי הבחורים משוחחים ביניהם על סתם. הוא הגביה את ראשו החלוש ואמר להם:

נאמר ביונה, כי הנביא אמר לנוסעי הספינה "בשלי הסער הזה, שאוני והטילוני אל הים" לשם מה הוא ביקש "שאוני" וכי הם לא ישאו אותו, בוודאי, כי אם הוא שוכב בידי הספינה, א"כ צריכים לשאתו לסיפון, יגביהו אותו ויטילוהו לים? התשובה היא:

"שאוני והטילוני" - תגביהו אותי מעל הסיפון, אל תשליכו אותי ישר לים אלא קודם הגביהו - "שאוני" מדוע? כדי להרוויח (להזכיר לעצמו ולאחרים מה הוא) עוד רגע של חיים, אל תזרקו אותי סתם כך כי אז יהיה לי עוד רגע של חיים...

בכך המשגיח שלנו רמז לבחורים להעריך עוד רגע של יום הכיפורים שהוא רגע גדול. (והם הזדעזעו אז ממשמעות נוספת של דבריו... על עוד רגע של חיים שלו באחרית ימיו).

רגע נוסף של יום כיפור - הוא רגע של נוסף של חיים. פתח לנו שער בעת נעילת שער - עוד רגע נוסף.

ברוך ה', ה' יעזרונו עוד ועוד, להתחזק ולעלות בתורה ובמידות טובות, שנה טובה וכל טוב וגאולה שלימה אמן.

(להגיד)

מחרת יום הכיפורים

כתב הארץ צבי מקוז'קולוב על מה שאמרו חז"ל שיש חביבות יתרה לתורה של תינוקות של בית רבן שיש להם הבל פה שאין בו חטא, נלע"ד שיתרה מזאת הוא הלימוד תורה שיש בין יוה"כ לסוכות, כי אין בנו חטא מאחר שזכינו לכפרת יוה"כ, וחיבה יתרה נודעת לנו שאנו מצווים ועושים,

שלא כתשב"ר שאינם מצויים ועושים. ולכן סוגרים את החידורים של הילדים באלו הימים, כי הלימוד תורה של כל ישראל הם בבחי' הבל פה שאין בו חטא. ואמר זאת לאבני נזר והסכים לדבריו.

(הגרמ"י רייזמן - י"ב תשרי ע"ו)

כותב הרמ"א {או"ח סימן תר"י ס"ד} - יש שכתבו שנהגו ללבש בגדים לבנים נקיים ביום כפור, דגמת מלאכי השרת; וכן נוהגין ללבש הקיטל שהוא לבן ונקי, גם הוא בגד מתים ועל ידי זה לב האדם נכנע ונשבר.

כותב השולחן ערוך {שם סימן תרי"ט ס"ה} - יש שעומדים על רגליהם כל היום וכל הלילה.

כותב המשנה ברורה {שם} - וטעם העמידה, להיות דוגמת המלאכים. עוד כותב השולחן ערוך {שם ס"ב} - בליל יום הכפורים ומחרתו אומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, בקול רם.

כותב המשנה ברורה - בקול רם. דהוא שירת המלאכים, וביום הכיפורים גם ישראל דומין למלאכים.

נשאלת השאלה - ולמה שנצטרך להיות דומים למלאכים ביום הכיפורים? אמר לי יהודי שהסיבה מאד פשוטה, היות וכל השנה אנחנו מתנהגים כבהמות והיות והקב"ה רוצה להחזיר אותנו לדרך הישרה, לכן הוא אומר שיום א' 'תסטה' מהדרך ותהיה כמלאך - אז תהיה לך עוד תקוה לשוב ולהיות בנאדם.

המקור ל - 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' מובא בשני מקומות, הא' בדברי הגמרא והשני בדברי מדרש:

אומרת הגמרא {מסכת פסחים נו, א} - דאמר ר' שמעון בן לקיש כתוב בתורה על השעה שקיבץ יעקב את בניו לפני מותו {בראשית מט-א} ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה ולא היה יכול לגלות. אמר לבניו: שמא חס ושלוש יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו.

אמרו לו בניו: שמע ישראל קראו לו בשמו ה' אלקינו ה' אחד, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

נשאלת השאלה - מה פתאום בחר יעקב אבינו לומר דוקא את הפס' הזה? אומרים המפרשים {שם}, היות וביום הכיפורים אנחנו אומרים "כשהיה העם שומעים את השם המפורש יוצא מפיו של כהן גדול היו נופלים על פניהם ואומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'", כך כששמע יעקב אבינו את בניו אומרים 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', ייחד את השם ואמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

במדרש רבה בפרשת ואתחנן, מובאת סיבה אחרת:

אומרים חז"ל {דברים רב, פרשה ב, אות לו} - על הפס' 'שמע ישראל', רבנן אמרין, בשעה שעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו אומרים להקדוש ברוך הוא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והוריד אותה לישראל, ולמה אין ישראל אומרים אותו בפרהסיא, אמר רבי אסי למה הדבר דומה לאחד שגנב קוזמין מתוך פלטיין של מלך, נתנה לה לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בה בפרהסיא אלא בתוך ביתך, אבל ביום הכפורים שהן נקיים כמלאכי השרת, הן אומרים אותו בפרהסיא, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

לא נדרש מאיתנו לומר 'ברוך שם כבוד' היות ואנחנו נקיים כמלאכי השרת, אלא על מנת להיות דומים למלאכים, והשאלה שנשאלת היא, מדוע נדרש מאיתנו להיות דומים למלאכים ביום הכיפורים?

כדי לבאר את הדברים, נצטרך להקדים תחילה מספר שאלות, ולאחריהם נוכל לעמוד על ביאור הדברים:

אומרת המשנה {מסכת יומא פ"ח מ"ט} - עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין {כד} יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו.

מספרת הגמרא {מסכת יומא פז, א} - רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא רב היה לו דבר תרעומת על טבח אחד שחטא לו. לא אתא לקמיה לא בא הטבח אליו לבקש ממנו מחילה במעלי יומא דכפורי בערב יום הכיפורים. אמר איהו רב: איזיל אנא לפיוסי ליה אלך אני אליו כדי להתפייס איתו פגע ביה פגש אותו רב הונא בדרכו לטבח. אמר ליה לרב: להיכא קא אזיל מר לאן הולך מר? אמר ליה רב: לפיוסי לפלניא להתפייס עם פלוני. אמר רב הונא: אזיל אבא למיקטל נפשא אבא {כלומר רב} הולך להרוג את הנפש! אזל וקם עילויה הלך רב ועמד על יד הטבח. הוה יתיב וקא פלי רישא הטבח ישב ושבר עצמות של ראש של בהמה. דלי עיניה וחזייה הרים הטבח את עינו וראה אותו. אמר ליה לרב: אבא את אתה אבא, זיל לית לי מילתא בהדך לך! אין לי דבר אתך. בהדי דקא פלי רישא בהיותו שובר עצמות ראש הבהמה, אישתמיט גרמא ומחייה בקועיה וקטליה נשמטה עצם, והכתה את הטבח בגרירתו והרגתו.

נשאלת השאלה - מאיפה לקח רב את ההלכה, שאדם שפגע בחברו צריך להמציא את עצמו אל החבר כדי שימחל לו?! מישוהו פגע בי, אז אני צריך ללכת אליו בעצמי כדי שהוא יבקש ממני מחילה?! והרי ידועה האמרה

'הרוצה את הרב - יבוא אליו'; אם אתה פגעת בי - תבוא אתה אלי ותבקש מחילה!

אומר ר' איצ'לה בלאזר בספרו כוכבי אור, שרב למד מהנהגתו של הקב"ה, שנאמר {דברים כח, ט} והלכת בדרכיו - מה הוא רחום אף אתה רחום. מה הוא חנון אף אתה חנון; היות ואלו ימים שבהם הקב"ה קרוב אלינו ביותר, ומוטלת עלינו החובה לפייס אחד את השני, התבונן רב - "אנחנו פוגעים בקב"ה והוא בא להתפייס איתנו - איפה מצאנו דבר כזה?! ואם כך נוהג הקב"ה, על אחת כמה וכמה שאנהג כמותו!" - ולכן הלך אל הקצב כדי להתפייס איתו.

אילולי דבריו של ר' איצ'לה, יש להבין מה מונח כאן שרב הלך אל הקצב כדי לפייסו. לכאורה, הקצב היה צריך לבוא אל רב כדי להתפייס!

כדי לבאר את הדברים, אקדים הקדמה מדבריו של המתנת חיים:

בא השולחן ערוך {או"ח סי' תר"ו} ומביא סימן שלם על חיובו של האדם לפייס את חברו לפני יום הכיפורים.

שואל המתנת חיים, השולחן ערוך והטור מעולם לא התעסקו בהלכות תשובה. אלא מי שעסק בהלכות הללו, היה דוקא הרמב"ם. אם ככה, מה התייחודה ההלכה הזאת, שהאדם חייב לפייס את חברו, שדוקא אותה בחר השולחן ערוך והטור להביא, ולא את שאר הלכות התשובה כמו החרטה הוידוי ונתינת הצדקה?

שאלה נוספת שצריכה ביאור:

ביום הכיפורים ישנה רשימה שלמה של 'על חטא' - מתחילים ממנחה של ערב יום הכיפורים, ממשיכים בערבית - שחירת - מוסף - מנחה, ובתפילת הנעילה כבר אין את זה, אלא ישנו נוסח אחר - לא ע"ז, לא גילוי עריות, לא שפיכות דמים ולא חילול שבת, אלא "למען נחלל מעושך ידינו"; הדגש העיקרי בתפילת הנעילה הוא דוקא על הגזל!

נשאלת השאלה - ישנם עבירות הרבה יותר חמורות מגזל, כגון חילול שבת. אז למה א"כ מאזכרים דוקא את ענין הגזל ולא עבירות חמורות יותר?

שאלה נוספת שצריכה ביאור:

בני עדות אשכנז, מאזכרים בתפילת המוסף את הסתלקותם של עשרה הרוגי מלכות, ומבקשים מהקב"ה שבזכותם נזכה לצאת זכאים בדין, והשאלה שנשאלת היא, איך בדיוק עשרת הרוגי מלכות קשורים ליום הכיפורים, שבחור לאזכר אותם בתפילת המוסף? ואם נאמר שמחפשים אנשים שמסרו עצמם על קידוש השם, אפשר למנות את האבות הקדושים, או חנה ושבעת בניה?

בא המשך חכמה בפרשת 'אחרי מות', ומגלה לנו את צפונות יום הכיפורים: שואל המשך חכמה, מה פירוש הנוסח שאנו אומרים "כי אתה סלחן לישראל ומחנן לשבטי ישראל"?

אומרת הגמרא {מסכת סנהדרין ק"ב, א} - אמר ר' יצחק: אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של

עגל הראשון, שנאמר {שמות לב-לד} וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם - היינו, כל סבל של יהודי בעולם הזה, עד בואו של משיח צדקנו, יש בו משהו מחטא העגל.

מחלק המשך חכמה את הנוסח הזה לשני חלקים - הא' ב'בין אדם לחברו' והב' ב'בין אדם למקום':

אומר המשך חכמה {פרשת אחרי מות} - והנה אמרו במדרש משלי {שוחר טוב סימן א}: ר' אבין אומר, בכל דור עדיין חטא של מכירת יוסף קיים.

ונמצא, דהכפרה על האומה בכללה לפני ולפנים עדיין שם רושם החטא ממכירת יוסף. ולכן לשון של שעיר המשתלח משקל שתי סלעים, רמז למה שאמרו בשבת פרק קמא {י, ב}: אמר רב, לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מית שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. ולכן יתכן כי הכפרה היתה לפני ולפנים בבית הכפורת וההיכל, מקום של בנימין, משום שהוא לא היה בחטא של מכירת יוסף, ולכן לא היה בעזרה חלקו של יהודה. וקרוב לזה מפורש בספרי ברכה {סוף פרק יב}: מפני מה זכה בנימין שתשרה שכינה בחלקו? לפי שכל השבטים היו במכירתו של יוסף, ובנימין לא היה. אמר הקב"ה: אם אני אומר לאלו שיבנו בית הכפורה, כשהם מתפללים לפני איני מתמלא עליהם רחמים שלא היו מרחמים על אחיהם.

נמצא שאמרו 'פוקד עון אבות על בנים' - כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם {סנהדרין כז, ב}. וכשישראל חוטאים בדברים שבין אדם למקום, אז פוקד עליהם חטא העגל. ואם ישראל חוטאים בדברים שבין אדם לחברו - אז פוקד עליהם חטא מכירת יוסף. ומפני טעם זה לא נכנס בחושן, ששמות השבטים חקוקים על לבו לזיכרון לפני ה', והשבטים בעצמם הם הזיכרון {תוספות ראש השנה כו, א}. מפני שזה יהיה קטרוג, שהם בעצמם לא ריחמו על אחיהם, והיו מתנגדים ושונאים זה לזה, ולפני ולפנים עדיין חקוק חטאם בכל דור. ולכן להורות על כפרת החטא של מכירת יוסף היה כתונת מובחרת, וכמו שאמרו {זבחים פב, ב}: כתונת מכפרת על שפיכות דמים, שנאמר {בראשית לו, לא} 'וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתונת בדם'.

וזו שאמרו "כי אתה סלחן לישראל" – היינו על כל החטאים שבין אדם למקום, שהרושם הוא משורש העגל, שנאמר (שמות לב, ד) "אלה אלהיך ישראל", ושם נאמר (במדבר יד, כ) "סלחתי כדבריך". "ומחלן לשבטי ישורון" – היא על חטאים שבין אדם לחבירו, ששורש שלהם הוא מחטא מכירת יוסף, שחטאו שבטי ישורון. הדברים הללו, שופכים לנו אור חדש לגמרי על כל עבודת יום הכיפורים: ביום הכיפורים, נכנס הכהן גדול לקדש הקדשים; הזוהר הקדוש קורא לזה 'התגלמות העשן', כמ"ש (שמות יט, יח) והר סיני עשן כלו; אומר הזוהר הקדוש – עשן ר"ת עולם שנה נפש. והחיבור של ג' הדברים, נעשה ביום הכיפורים; עולם – המקום הקדוש ביותר – קדש הקדשים, שנה – הזמן הקדוש ביותר – יום הכיפורים, נפש – האדם הקדוש ביותר – הכהן הגדול.

מתארים לנו חז"ל, כמה הכנות היה עובר הכהן הגדול עד שהיה נכנס לקדש הקדשים:

אומרים חז"ל {מסכת יומא פ"א מ"א} – שבעת ימים קדם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין, ומתקנין לו כהן אחר תחתיו, שמא יארע בו פסול. רבי יהודה אומר, אף אשה אחרת מתקנין לו, שמא תמות אשתו ...

{שם מ"ה}: מסרוהו זקני בית דין לזקני כהנה, והעלוהו לעלית בית אבטינס, והשביעוהו ונפטרו והלכו להם. ואמרו לו, אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משיביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך. הוא פורש ובוכה, והן פורשין ובוכין.

כשהיה הכהן גדול נכנס לקדש הקדשים, אומרת הגמרא, היו מלבישים אותו בבגדי בד ששוים היה אלף ושמונה מאות זוז – וזה למה? כדי שידע מה כובד המשא שהוא נושא על כתפיו!

אומר הירושלמי {יומא פ"א ה"ח} – כתיב {ויקרא טז} וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו. אפילו אותן שכתב בהן ודמות פניהם פני אדם היינו המלאכים לא יהיו באהל מועד.

פירוש הדבר, הקב"ה מתייחד עם הכהן הגדול ביום הכיפורים, בקדש הקדשים!

מספרת הגמרא {מסכת יומא לט, ב} – תנו רבנן: אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם: בשנה זו הוא מת. אמרו לו: מניין אתה יודע? אמר להם: בכל יום הכיפורים היה מזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויצא עמי, והיום נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ועטוף שחורים נכנס עמי ולא יצא עמי. אחר הרגל חלה שבעה ימים ומת.

נשאלת השאלה – איך יכול להיות שעם שמעון הצדיק נכנס 'זקן אחד', והרי אומר הירושלמי שאפילו למלאכים אין רשות להיכנס לקדש הקדשים בזמן שכהן גדול נכנס?

אומר התוספות ישנים בשם הירושלמי, שזו היתה השכינה בכבודה ובעצמה!

אומרת המשנה {שם פ"ז מ"ד} – קדש ידיו ורגליו, ופשט וירד וטבל ועלה ונסתפג. הביאו לו בגדי לבן, ולבש, וקדש ידיו ורגליו. נכנס להוציא את הכף ואת המחטה. קדש ידיו ורגליו, ופשט וירד וטבל, עלה ונסתפג. הביאו לו בגדי זהב ולבש, וקדש ידיו ורגליו, ונכנס להקטיר קטרת של בין הערבים ולהטיב את הנרות, וקדש ידיו ורגליו, ופשט. הביאו לו בגדי עצמו, ולבש. ומלוין אותו עד ביתו. ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקדש.

נשאלת השאלה – ולמה היה עושה יום טוב?

אומר הרמב"ם {פירוש המשניות} – לפי שהרבה פעמים מתים כהנים גדולים בקדש הקדשים אם לא היו ראויים או אם ישנו דבר ממעשה הקטורת. על עבודת הכהן גדול שהיתה נעשית אחת לשנה, עומד החפץ חיים בספרו **שמירת הלשון:**

כותב החפץ חיים {שם ח"ב פ"ה} – ויותר מזה נוכל לראות דבר נפלא ונורא מאוד שהכהן גדול כשהוא נכנס פעם אחת בשנה בבית קדש הקדשים עבודה הראשונה שלו קודם קבלת דם הפר וזריקתו היה הקטרת הקטורת, כדכתיב בתורה ואיתא ביומא {דף מ"ד} שהקטרת היה מכפר על חטא הלשון וכמו שאמרו שם "יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי". מזה נוכל להבין גודל קלקולו של הלשון שהגיע עד בית קודש הקדשים לפני ולפנים ושם צריך לזה הכהן גדול שהוא האיש המקודש מכל כלל ישראל והוא יראה לכפר שם לפני ה'. גם נוכל ללמוד הנהגה ישירה שבבוא האדם לתקן את עניניו ולשוב בתשובה לפני ה' על חטאותיו, תחילת הכל צריך לראות ולתקן דבר זה והיינו חטא הלשון ואז יקובל תשובתו כמו שמצינו אצל כהן גדול שקודם בואו לכפר עון טומאת מקדש וקדשיו אף שהוא ג"כ עון כרת, מ"מ צינתה התורה אותו לתקן מתחלה לכפר על חטא הלשון ע"י הקטורת.

יוצא א"כ, כל עבודת הכהן גדול בקדש הקדשים – באה לכפר על חטא הלשון!

עפ"י הדברים הללו, נוכל להבין יסוד נפלא:

כותב הגאון מוילנא, ששני השעירים של יום הכיפורים, הם כנגד שני הציפורים שמביא המצורע לטהרתו. כמו שבציפורים א' נשחט וא' משתלח – כך השעירים, א' נשחט וא' משתלח.

אמרנו, שאין יום הכיפורים מכפר על בין אדם לחבירו אלא עד שירצה את חברו. הוא אומר שכדי להתחיל את עבודת יום הכיפורים – עוד לפני כל האיסורים שישנם ביום כיפור – האל"ף ב"ת זה לרצות את החבר שלך תחילה, כי זה מעין הקטורת!

כותב הטור {או"ח סימן תר"ו ס"א} – ויתן כל אדם אל לבו בערב יום הכיפורים לפייס לכל מי שפשע כנגדו. דעבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, ושבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסנו. ואפילו לא הקניטו אלא בדברים – צריך לפייסו ... ועושיין כן כדי שיהא לב כל ישראל שלם כל אחד עם חברו ולא יהא מקום לשטן לקטרג עליהם. והכי איתא בפרק {מ"ג} מפריק רבי אליעזר: רואה סמא"ל שלא נמצא חטא בישראל ביום הכיפורים ואומר: רבון העולם, יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת. מה מלאכי השרת יחפי רגל אף ישראל יחפי רגל ביום הכיפורים. מה מלאכי השרת אין להם קפיצה אף ישראל אין להם קפיצה ועומדין על רגליהם ביום הכיפורים. מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא כך ישראל נקיים מכל חטא. מה מלאכי השרת שלום ביניהם כך ישראל ביום הכיפורים, והקב"ה שומע עדותן מן המקטרגים ומכפר עליהם.

אומר המתנת חיים, מה שכותב השולחן ערוך שהאדם חייב לפייס את חברו, זה לא מהלכות תשובה; כאשר אדם פוגע בחבירו, יש בכך ב' חלקים: חלק א', פגיעת בחבר שלך – אתה חייב לפייס אותו. אבל חוץ מהפגיעה בחבר, יש גם פגיעה ב'בין אדם למקום' – אתה צריך לבקש מחילה מהקב"ה על זה שפגעת בחבר שלך.

נשאלת השאלה – ומה קורה עם בנאדם רק פייס את חברו מבלי לעשות תשובה [חרטה, וידי וקבלה לעתיד] – האם אותו עוון נמחל?

אומר המתנת חיים, העוון הזה מתחלק לשניים – החלק של 'בין אדם לחבירו' – נמחק. אבל החלק של 'בין אדם למקום' – נישאר. ומה מכפר על זה? התשובה שעושה האדם ביום הכיפורים! – השולחן ערוך והטור לא מדברים על הלכות תשובה, אלא על הלכות יום כיפור! כמו שישנם חמשה עינויים האסורים ביום כיפור, כך ישנה הלכה נוספת לרצות את חברך! – לא מהלכות תשובה, אלא מהלכות עבודת יום הכיפורים! – ולמה?

אומר הטור, כי מלבד חמשת העינויים הנוהגים ביום הכיפורים, צריך לגרום לכך שעם ישראל יהיו מאוחדים לקראת יום הכיפורים – ולמה? כי מלבד חטא העגל שהוא כנגד 'בין אדם למקום', יש את חטא מכירת יוסף שהוא כנגד 'בין אדם לחברו', וכדי להוריד את הקטרוג של חטא מכירת יוסף, יש להביא לאחור ואהבה בין כולם ולאחדות בעם ישראל – וע"י כך מונעים את הקטרוג!

המפרשים עומדים על כך, שבין המלאכים אין קנאה ולא שנאה ולא תחרות. באופן תמידי, שוררת ביניהם אהבה – ואם ככה, נוכל להבין מה שאומרים בני עדות אשכנז בתפלת יום הכיפורים:

בתפילת המוסף של יום הכיפורים, אומרים בני עדות אשכנז: "על כן ברחמיך הרבים נתת לנו את יום הכיפורים הזה ואת יום מחילת העון הזה לסליחת עון ולכפרת פשע: יום אסור באכילה. יום אסור בשתייה. יום אסור בסיכה. יום אסור בתשמיש המיטה. יום אסור בנעילת הסנדל. יום שימת אהבה ורעות. יום עזיבת קנאה ותחרות. יום שתמחול לכל עונותינו".

נשאלת השאלה – מה קשור כאן 'אהבה ורעות'!?

התשובה פשוטה, כי זה חיוב נוסף של עבודת יום הכיפורים! ולכן קודם שמתחילים להתפלל, אנחנו אומרים "על דעת המקום ועל דעת הקהל ... אנו מתירין להתפלל עם העבריינים" – ולמה?? כי יום הכיפורים זה יום של אהבה ואחווה! חייבים כולם להתאחד! – וזה מה ששאל יעקב אבינו את בניו קודם פטירתו, האם כולם מלוכדים – ומה ענו לו? "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"; אמר להם יעקב אבינו: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" – לכן ביום הכיפורים, כשאנחנו מלוכדים ומאוחדים – אז אנחנו יכולים לומר בקול את מה שאמר יעקב אבינו – "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"!

כמו שהאדם חייב לרצות את חברו, כך חייב האדם לפייס את בני ביתו; אם אדם יודע שמישהו נפגע ממנו, הוא מוכרח ללכת ולפייסו – על מנת שנהיה כולנו מאוחדים, ולכן נכנס הכהן גדול ביום הכיפורים עם הקטורת שמונה י"א סממנים, שא' הסממנים זה החלבנה, המסמל את פושעי ישראל.

(ברוך שאמר)

בדרך הדרוש

הוא והושע בן נון. מדקדקים למה קרא אותו כאן הושע ולא יהושע. נ"ל כי שם זה נתן לו לרמוז ה' וישעך מעצת מרגלים [במדבר יג, טז]. והיינו שצריך סעד לתומכו, אבל

אמרו חז"ל [אבות ה, יח] כל המוכה את הרבים אין חטא ולכן עתה שנכנס משה להיות מנהיג ישראל תו לא היה צריך לסעד, והיינו הוא והושע בן נון, כנ"ל וק"ל: (כתב סופר)